

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ХОХУЛІ ЗВИЧАЙНОЇ НА СУМСЬКІНІ

Цюпка В.О., Хлонь Н.В.

Глухівський державний педагогічний університет

Сьогодні негативні зміни навколишнього середовища викликають необоротні зміни стану флори і фауни. Живі організми, які в процесі еволюційного розвитку пристосувалися до певних життєвих умов, не можуть за відносно короткий термін змінити свій спосіб життя, будову, поведінку, об'єкти живлення, а тому без допомоги людини приречені на вимирання.

Дана стаття присвячена істоті, яка на сьогодні знаходиться на межі зникнення, а тому потребує особливої, ретельної охорони.

Це — Хохуля звичайна (*Desmana moschata*. L.), реліктовий ендемічний вид, відомий з дольодовикової епохи (третинного періоду), з обмеженим ареалом. Він є найбільш давнім за походженням серед усіх ссавців, що нині мешкають на території України.

Хохуля напівводна тварина. Типовими місцями мешкання є порослі водяними рослинами повільно текучі води: заплавної озера, стариці та затоки не менше 2 м глибиною. Нори влаштовує у берегових схилах, вхід до яких знаходиться завжди під водою. Тварина веде присмеркове потаємне життя, тому побачити її в природі практично не можливо. В зв'язку з цим відомостей з біології хохулі не достатньо, а та інформація, яка зустрічається, іноді досить суперечлива [1;3;4;6].

На території України, в басейні Дніпра, природна популяція хохулі звичайної припинила своє існування ще на початку ХХ ст. Хоча неодноразово в ряді областей України проводилась інтродукція хохулі, дані заходи через необдуманість дій та невдало обрані місця випуску виявились безрезультатними [2].

Один із осередків існування хохулі в Україні на сьогодні знаходиться у заплаві р. Сейм на території заказника загальнодержавного значення „Середньосеймський” у Сумській області. Першим, хто дослідив природне розселення хохулі в заплаві Сейму, був доцент Курського педінституту В.М. Сердюк (1975 р.), дослідження якого відіграло надзвичайно важливу роль у справі охорони цієї унікальної тварини. Саме наукова робота Сердюка В.М. стала поштовхом до створення державного заказника „Середньосеймський”, призначеного охороняти популяцію хохулі звичайної на території України [2].

Ретельне вивчення наявних матеріалів по розповсюдженню хохулі звичайної на території України дає змогу стверджувати, що проведені дослідження були епізодичними і низькорезультативними; до сьогодні не встановлені межі ареалу хохулі звичайної на території України; відсутня єдина, цілеспрямована програма щодо вивчення даної популяції на території заказника „Середньосеймський”.

В результаті проведених нами досліджень на території заказника загальнодержавного значення „Середньосеймський” було з'ясовано, що хохуля потрапила до р. Вир на початку 70-х років ХХ ст. разом з великими весняними повеневими водами. Умови для існування хохулі тут надзвичайно сприятливі: повільна течія, заліснені береги, тихі затоки, багата харчова база. Майже за 30 років тварина розповсюдилась вгору за течією на 13 км до околиць м. Ворожба. Слід зазначити, що дослідження популяції хохулі звичайної на р. Вир є надзвичайно важливими, оскільки дана притока Сейму взагалі не вивчалась науковцями, як ймо-

вірне місце існування цієї рідкісної тварини.

Хоча хохуля — тварина потаємна і побачити в природі її дуже важко, але в квітні 2006 р. були проведені рідкісні спостереження за хохулею, яка потрапила в рибальські сітки і дивом залишилася живою. Унікальний випадок зустрічі з живою хохулею ще раз доводить, що її популяція на р. Вир потребує пильної уваги науковців. Необхідні подальші ґрунтовні дослідження та інвентаризація даної водойми а також ретельна організація охорони хохулі звичайної на території заказника „Середньосеймський” у межах Білопільського р-ну[5].

На сьогодні, на жаль, належної охорони даний вид не має.

Незважаючи на те, що заказник Середньосеймський створений з метою збереження популяції хохулі, він фактично не виконує своєї функції. Заповідний режим на території заказника не діє, оскільки відсутні механізми, які б його забезпечували. Основної шкоди популяції хохулі завдає браконьєрській вилов риби сітками, в яких вона заплутується і захлинається, а також розповсюджена останнім часом ловля риби електровудкою. Дана природоохоронна територія зазнає також надзвичайно великого рекреаційного навантаження. Результатами так званого „культурного” відпочинку є купи сміття на берегах річки, у водоймі, в лісі; вирубані дерева та згарища. Зрозуміло, що така ситуація не може сприяти збереженню хохулі звичайної на території заказника.

Але дає надію той факт, що у 2001 р. було затверджено наукове обґрунтування створення НПП „Середньосеймський” на базі заказника. Створення такого природоохоронного об’єкта дасть можливість більш надійно охороняти унікальну популяцію хохулі звичайної, яка, за твердженнями науковців „пам’ятає” як виглядають мамонти.

Оскільки в процесі проведення досліджень відбувалася тісна співпраця з Сумським державним управлінням екології та природних ресурсів, маємо надію, що проведене дослідження приверне увагу науковців до проблеми охорони рідкісного виду і практично допоможе в організації національного природного парку.

Література

1. Заповідні скарби Сумщини. — Під загальною редакцією д.б.н. Андрієнко Т.Л. — Суми: Джерело, 2001. — 208 с., 28 кольор. іл.
2. Сердюк В.Н. Новые данные о распространении выхухоли на Украине // Вестник зоологии. — 1978. — №2. — с. 79–80.
3. Тварини Червоної книги / А.П. Федоренко, І.В. Рогатко, В.І. Лисенко та ін. — К.: Урожай, 1990. — 208 с.; іл.
4. Хахин Г.В. Ровесник мамонта // Охрана дикой природы. — 2001. — №2. — с. 7–11.
5. Цюпка В.О., Хлонь Н.В. Нові знахідки хохулі звичайної // Збірник наук. праць „Екологія і раціональне природокористування”. — Суми: Сумський держ. пед. унів-т ім. А.М. Макаренка, 2006. — с. 166–173.
6. Червона книга України. Вони чекають на нашу допомогу / Упорядники О.Ю. Шапаренко, С.О. Шапаренко — Х.: Торсінг, 2002. — 336 с.: іл.